

భారత రాజ్యాంగం సవాళ్లు - సమస్యలు

Contents:

1. రాజ్యాంగ పనితీరుపై నియమించిన వివిధ కమిటీలు
2. ప్రత్యేక నిబంధనలు (Special Provisions) - సవాళ్లు
3. రాజ్యాంగం షెడ్యూల్లు (Schedules) - వాటి పనితీరు
4. శాసన నిర్మాణ శాఖ (Legislature) - సవాళ్లు
5. కార్యనిర్వాహక శాఖ (Executive) వైఫల్యాలు
6. న్యాయవ్యవస్థ (Judiciary) వైఫల్యాలు
7. కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలు (Center-State Relations) - రాజ్యాంగ సవాళ్లు
 - 7.1. కేంద్ర, రాష్ట్రాల పాలనా సంబంధాలు (Center-State Administrative Relations) - రాజ్యాంగ సవాళ్లు
 - 7.2. కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసన సంబంధాలు (Center-State Legislative Relations) - రాజ్యాంగ సవాళ్లు
 - 7.3. కేంద్ర, రాష్ట్రాల ఆర్థిక సంబంధాలు (Center-State Financial Relations) - రాజ్యాంగ సవాళ్లు

భారత రాజ్యాంగం సవాళ్లు - సమస్యలు (Constitutional Issues and Challenges)

భారత రాజ్యాంగం సవాళ్లు - సమస్యలు అనే అంశాన్ని రెండు కోణాల నుంచి అధ్యయనం చేయవచ్చు. అవి

1. రాజ్యాంగం అమల్లోకి వచ్చిన నాటి నుంచి నేటి వరకు రాజ్యాంగం పనితీరును విమర్శనాత్మకంగా అధ్యయనం చేయడం.

2. రాజ్యాంగబద్ధమైన సుపరిపాలన కోసం కాలానుగుణంగా ప్రభుత్వాలు నియమించిన వివిధ కమిటీల నివేదికలను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేయడం ద్వారా రాజ్యాంగ సవాళ్లు - సమస్యల అవలోకనం పరిపూర్ణమవుతుంది.

1. రాజ్యాంగ పనితీరుపై నియమించిన వివిధ కమిటీలు

1. పాలన సంస్కరణ సంఘం (Administrative Reforms Commission)
2. సర్కారియా కమిషన్ నివేదిక (Sarkaria Commission)
3. ఎంఎం పూంఛీ కమిషన్ నివేదిక (M M Punchhi Commission)
4. ఆర్థిక సంఘం నివేదిక (Finance Commission)
5. Law (లా) కమిషన్ నివేదిక
6. జస్టిస్ వెంకటాచలయ్య నేతృత్వంలోని జాతీయ రాజ్యాంగ కమిషన్

2. ప్రత్యేక నిబంధనలు - సవాళ్లు

- భారత రాజ్యాంగంలో అణగారినవర్గాల అభ్యున్నతి కోసం Part- 16లో Article-330 నుంచి Article-340 వరకు ప్రత్యేక నిబంధనలు పొందుపర్చారు.
- Articles 330, 331, 332, 333ల్లో పార్లమెంట్, శాసనసభలో ఎస్సీ, ఎస్టీలకు, ఆంగ్లో-ఇండియన్ల రిజర్వేషన్లకు సంబంధించిన అంశం ఉంది. ఈ అధికరణాలు రాజ్యాంగం అమల్లోకి వచ్చిన పదేండ్ల వరకే అమల్లో ఉండాలని అంటేడ్మర్ భావించాడు. కానీ ప్రభుత్వాలు ప్రతీ పదేండ్లకోసారి రాజ్యాంగ సవరణ చేసి రిజర్వేషన్లను పొడిగిస్తున్నారు.
- రిజర్వేషన్లు ఇతర కులాలవారికి కూడా కల్పించాలని నేడు అనేక ఉద్యమాలు జరుగుతున్నాయి.
- ఈ తరుణంలో రిజర్వేషన్లు ఉన్నత కులాలకు కల్పించడం లేదా పూర్తిగా రిజర్వేషన్లను రద్దు చేయడమా? అనే అంశం రాజ్యాంగ సవాలుగా మారింది.
- భారత రాజ్యాంగంలో అణగారిన వర్గాల అభ్యున్నతికి అనేక అధికరణాలు పొందుపర్చారు. కానీ నేటికీ వారి పరిస్థితి మారలేదు.

3. రాజ్యాంగం షెడ్యూళ్లు - వాటి పనితీరు

- భారత రాజ్యాంగంలో 12 షెడ్యూళ్లు ఉన్నాయి. ఇందులో 7వ షెడ్యూల్‌ను సమాఖ్య స్ఫూర్తికి ప్రతీక అని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య అధికార పంపిణీ ఈ షెడ్యూల్ ద్వారానే చేస్తారు.
- కానీ పార్లమెంట్ ఏకపక్ష పోకడలతో రాష్ట్ర జాబితాకు ప్రాధాన్యతను తగ్గిస్తుంది. అవి కిందివిధంగా పరిశీలించవచ్చు.
- 42వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా రాష్ట్ర జాబితా అంశాలైన 1. విద్య, 2. అడవులు, 3. తూనికలు, కొలతలు, 4. వన్యప్రాణి సంరక్షణ, 5. న్యాయపరిపాలన, హైకోర్టు, సుప్రీంకోర్టు ఇతర న్యాయస్థానాల వ్యవస్థీకరణ లాంటి ఐదు అంశాలను ఉమ్మడి జాబితాలో చేర్చారు.
- కొత్త పనులకు సంబంధించిన అంశాలను పార్లమెంటు కేంద్ర జాబితాలో చేర్చి తమ ప్రాధాన్యతను పెంచుకుంది. ఇలాంటి అంశాలు రాష్ట్ర జాబితా ప్రాధాన్యతను తగ్గించడమే కాకుండా కేంద్ర ప్రభుత్వం తన ఆధిపత్యాన్ని పెంచుకుంటుంది. ఇది రాజ్యాంగ సమాఖ్య స్ఫూర్తికి సవాలుగా పరిణమించింది.
- 1951లో మొదటి రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా భూసంస్కరణల పేరుతో 9వ షెడ్యూల్‌ను ఏర్పాటు చేశారు. ఇందులో పొందుపర్చిన అంశాలు న్యాయ సమీక్ష పరిధిలోకి రావు. ఇప్పటిరవకు ఈ షెడ్యూల్లో 284 అంశాలు పొందుపర్చారు. ఇవి రాజ్యాంగ విరుద్ధంగా ఉన్నప్పటికీ న్యాయస్థానాలు ఈ అంశాలపై న్యాయసమీక్ష చేయరాదు. న్యాయసమీక్ష అనేది రాజ్యాంగ మౌలిక సిద్ధాంతంలో భాగం. న్యాయ సమీక్ష పరిధిలోకి రాకుండా పార్లమెంటు సవరణ చేయడమనేది రాజ్యాంగ విరుద్ధం.
- 9వ షెడ్యూల్లో 1973 తర్వాత పేర్కొన్న అంశాలు న్యాయసమీక్ష పరిధిలోకి వస్తాయని సుప్రీంకోర్టు 2007లో పేర్కొంది. 9వ షెడ్యూల్లో పేర్కొన్న 284 అంశాలపై సుప్రీంకోర్టు న్యాయసమీక్ష ఇప్పటికీ జరపలేదు. అవి రాజ్యాంగ విరుద్ధంగా ఉన్నప్పటికీ నేటికీ అమల్లో ఉన్నాయి. ప్రభుత్వాలు ఆ 284 అంశాలను తొలగించలేదు. సుప్రీంకోర్టు ఆ అంశాలపై స్వీయ విచారణ జరపదు. ఈ 9వ షెడ్యూల్‌పై న్యాయస్థానాలు, ప్రభుత్వాల ఉదాసీన వైఖరి ఇంకా కొనసాగుతూనే ఉంది.
- 10వ షెడ్యూల్ పార్టీ ఫిరాయింపుల నిరోధక చట్టానికి సంబంధించింది. బహుపార్టీ విధానంలో సంకీర్ణ ప్రభుత్వాలు సహజం. సంకీర్ణ ప్రభుత్వాలకు స్థిరత్వం తక్కువ. కాబట్టి ప్రభుత్వాల స్థిరత్వం కోసం 10వ షెడ్యూల్‌ను 1985లో 52వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా చేర్చారు. పార్టీ ఫిరాయింపుల నిరోధక చట్టం కింద సభ్యుల అనర్హతను ప్రకటించే అంతిమ అధికారం స్పీకర్‌కు ఉంటుంది. ఈ విషయంలో న్యాయస్థానాలు జోక్యం చేసుకోరాదు. దీంతో ఈ చట్టం సమర్థవంతంగా అమలు కావడంలేదు. స్పీకర్లు రాజ్యాంగానికి కంటే తమ పార్టీలకే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యతనిచ్చి రాజ్యాంగ సంక్షోభానికి తెరతీస్తున్నారు.

4. శాసన నిర్మాణ శాఖ (Legislature) - సవాళ్లు

- నేర రాజకీయాలు ప్రజాస్వామ్యాన్ని అపహాస్యం చేస్తూ భ్రష్టుపట్టిస్తున్నాయి. ప్రజాస్వామ్య సంస్కరణ సంస్థ (Association for Democratic Reforms) అనే స్వచ్ఛంద సంస్థ అధ్యయనంలో 14వ లోక్ సభలో 25 శాతం, 15వ లోక్ సభలో 31 శాతం, 16వ లోక్ సభలో 15 శాతం నేరచరిత్ర ఉన్నవారు పార్లమెంటు సభ్యులుగా ఉన్నారని తేలింది. ఇలాంటివారు పార్లమెంట్ లోకి రావడంతో రాజకీయాలు నేరమయమవుతున్నాయి. దీంతో ప్రజాస్వామ్య విలువలు ఆదిలోనే అంతమవుతున్నాయి.
- పార్లమెంటు, శాసనసభ కార్యక్రమాలు పెరగడంతో పూర్తిస్థాయిలో శాసనాలు రూపొందించే అవకాశం లేదు. దీనికోసం శాసనసభలో అస్థిపంజర శాసనాల (Skeleton Laws)ను రూపొందించి వాటికి పూర్తిస్థాయి నియమనిబంధనలు, రూపకల్పన బాధ్యతను మంత్రులకు, అధికారులకు అప్పగించడంతో శాసనసభలు తమ ప్రాధాన్యతను కోల్పోతున్నాయి.
- భారత పార్లమెంటరీ వ్యవస్థలో స్టాండింగ్ కమిటీలు కేవలం సలహాదాపక సంస్థలుగానే పరిమితమయ్యాయి. కానీ అమెరికా కాంగ్రెస్ స్టాండింగ్ కమిటీ చేసిన సిఫార్సులను కాంగ్రెస్ తప్పకుండా పాటించాల్సిందే. అమెరికాలో కాంగ్రెస్ సంవత్సరంలో కొన్ని రోజులు మాత్రమే పనిచేస్తే, స్టాండింగ్ కమిటీలు మాత్రమే 365 రోజులు పనిచేస్తాయి. కాలానుగుణంగా పాలనలో సాంకేతికత చోటుచేసుకోవడం సహజం. వీటిపై శాసనాలు చేయాలంటే నిపుణుల సలహా తప్పకుండా పాటించాలి. కానీ భారత పార్లమెంటు వ్యవస్థలోని స్టాండింగ్ కమిటీలు అంత శక్తివంతమైనవి కావు.
- ఆధునిక కాలంలో ప్రభుత్వ వ్యవహారాల్లో పాలనాపరమైన అంశాలు సాంకేతికంగా మరింత జరిలమయ్యాయి. దీంతో పార్లమెంట్, శాసన సభ్యులకు ఈ నూతన అంశాలపట్ల అవగాహన లేమితో అధికారులు, కార్యనిర్వహణవర్గంపై, వ్యతిరేకమైన నిపుణులపై ఆధారపడాల్సి వస్తుంది. దీంతో శాసన సభ్యులు గౌరవం, ప్రాముఖ్యతను కోల్పోతున్నారు.
- ఆర్టికల్ 123 ప్రకారం పార్లమెంట్ సమావేశాల్లో లేనప్పుడు మాత్రమే రాష్ట్రపతి ఆర్డినెన్స్ ను జారీ చేయాలి. ఇటీవల ఈ నిబంధన ఉల్లంఘించబడింది.
- శాసన నిర్మాణం, విధానాల రూపకల్పనలో, సంక్షేమ విధాన రూపకల్పనలో, ప్రణాళిక రచనలో శాసన శాఖ కంటే కార్యనిర్వాహక శాఖే క్రియాశీలమని వ్యవహరించడంతో శాసనశాఖ తమ ప్రాధాన్యతని కోల్పోతుంది.

- బహుపార్టీ విధానంతో సంకీర్ణ ప్రభుత్వాలకు ఆస్కారం ఏర్పడి సుస్థిర ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయడంలో రాజకీయ పార్టీలు విఫలమవుతున్నాయి.
- బలమైన ప్రతిపక్ష పార్టీలు లేకపోవడంతో పాలక పక్షాన్ని నియంత్రించడం సాధ్యం కాలేదు.
- గిలిటెన్ (Guillotine): పార్లమెంటు సమావేశాల ముగింపు దశలో వివిధ బిల్లులపై సమగ్ర చర్చ జరిపేందుకు తగిన సమయం లేకపోవడంతో ఎలాంటి చర్చలు లేకుండానే బిల్లులను ఆమోదించడాన్ని గిలిటెన్ అంటారు. ఈ గిలిటెన్ విధానంతో పార్లమెంటు తన ఉనికిని కోల్పోతుంది.
- పార్లమెంటు, శాసనసభల్లో చర్చల ప్రమాణాలు గణనీయంగా క్షీణిస్తున్నాయి. ఒకప్పుడు ఈ చర్చలు చలోక్తులు, విధానపరమైన విమర్శలతో ఉండేవి. కానీ నేడు అవి వ్యక్తిగత విమర్శలకు, దూషణలకు వేదికైంది. ప్రస్తుతం పార్లమెంటు మూడో తరానికి చెందిన యువనేతలకు వేదికైంది. ప్రస్తుతం పార్లమెంటరీ విలువల పట్ల అవగాహన లేదు, గౌరవం అంతకన్నా లేదు.
- పార్లమెంట్‌లో ప్రశ్నలు అడగటానికే డబ్బులు తీసుకోవడం, నోటుకు ఓటు వంటి వ్యవహారం పార్లమెంటు విలువలను దిగజారుస్తున్నాయి.
- పార్లమెంట్ సమావేశాల్లో పార్లమెంటు సభ్యులు పూర్తిస్థాయిలో హాజరు కావడంలేదు. దీంతో శాసన నిర్మాణంలో ప్రజాప్రతినిధుల అభిప్రాయాన్ని స్వీకరించలేకపోతున్నాయి. ప్రస్తుత కాలంలో ప్రభుత్వ వ్యవహారాలు ఎక్కువ కావడం రాజకీయ నాయకులు, పార్టీలు పౌర సంఘాలు, సాధారణ పౌరులు తమ సమస్యలను పరిష్కరించుకునేందుకు ప్రత్యక్షంగా అధికారులను ఆశ్రయించడంతో సహజంగానే శాసనసభ పాత్ర క్షీణిస్తుంది.

5. కార్యనిర్వాహక శాఖ (Executive) వైఫల్యాలు

- రాజ్యాంగం అమల్లోకి వచ్చిన 65 ఏండ్ల పాలనలో అవినీతి, బాధ్యతారాహిత్యం, అపారదర్శకత, బంధుప్రీతి, ఆలస్యం, రోజురోజుకూ పెరుగుతున్నాయి. దీంతో రాజ్యాంగం పట్ల ప్రజల్లో విశ్వాసనీయత తగ్గుతుంది.
- రాజ్యాంగంలో Article 311 గవర్నమెంట్ ఉద్యోగులకు రక్షణ కవచంలా ఉండటంతో అవినీతి అధికారులపై నియంత్రణ లోపిస్తుంది. దీంతో ప్రజలు ప్రత్యామ్నాయమార్గాన్ని ఆశ్రయిస్తున్నారు.
- నేర రాజకీయాలతో రాజకీయాలు నేరమవుతున్నాయి.

- ఇండియాలో బహుపార్టీ విధానం అమల్లో ఉంది. పార్టీలు నిధుల సేకరణ నిర్వహించడంపై సరైన న్యాయబద్ధత లేకపోవడంతో విపరీతంగా నల్లధనం పెరిగిపోతుంది.
- రాజ్యాంగ పీఠికలో పొందుపర్చిన సామ్యవాద ఆశయాలను సాధించడంలో విఫలమయ్యాం. దేశ ఆదాయంలో 85 శాతం ధనవంతుల వద్ద ఉండగా, 1.5 శాతం పేదవారు కలిగి ఉన్నారు. రెండో శ్రేణి ప్రజలు 8 శాతం, మూడో శ్రేణి 3.5 శాతం, నాలుగో శ్రేణి 2 శాతం కలిగి ఉన్నారు.
- భారతదేశ పరిపాలన వ్యవస్థలో అవినీతి, అలసత్వం, ఉదాసీన వైఖరి, బంధుప్రీతి, రెడ్ టేపిజమీలను నియంత్రించేందుకు రాజ్యాంగబద్ధ సంస్థ (సరైన రాజ్యాంగ వ్యవస్థ) లేదు. స్వీడన్‌లో పాలన నియంత్రణకి అంబుడ్స్‌మన్ వ్యవస్థను రాజ్యాంగం ద్వారా ఏర్పాటు చేస్తారు.

6. న్యాయవ్యవస్థ వైఫల్యాలు

- రాజనీతివేత్తలు ప్రతిపాదించిన అధికార పృథక్కరణ (Separation of Powers) సిద్ధాంతాన్ని కాలరాస్తూ జుడీషియల్ అపాయింట్‌మెంట్ కమిషన్ విషయంలో మేమే సుప్రీం అని సుప్రీంకోర్టు చెప్పడం సమంజసం కాదు. ఇది సుప్రీంకోర్టు నియంతృత్వపోకడకు పరాకాష్టగా చెప్పవచ్చు.
- న్యాయస్థానాల అలసత్వం, అవినీతి, నియంతృత్వ పోకడలతో ప్రజలు న్యాయవ్యవస్థపై నమ్మకాన్ని కోల్పోయి సమాంతర న్యాయవ్యవస్థను ఆశ్రయిస్తున్నారు.
- ఒక్క క్షణం చూసి నిర్దిష్టంగా ఆదేశం ఇవ్వాలన్న అంశాల్లో ఏండ్ల తరబడి జాప్యం చేసి రాజ్యాంగాన్ని తుంగలో తొక్కడానికి న్యాయస్థానాలకు ఎలాంటి బెరుకు లేదన్న జయప్రకాష్ నారాయణ మాటలు అక్షర సత్యం.
- జూలై 2010 భారత న్యాయస్థానంలో పెండింగ్ కేసుల సంఖ్య 31,39,1526. వీటిని విచారించడానికి ఎంత సమయం పడుతుంది, ఈ సమయంలో ఇంకా ఎన్ని కేసులు నమోదవుతాయని ఆలోచిస్తే న్యాయం జరిగేలోపు అన్యాయం జరిగిపోతుందని స్పష్టమవుతుంది.
- న్యాయశాఖ ప్రక్రియ అధిక వ్యయప్రయాసలతో కూడి ఉండటం, తక్కువ సంఖ్యలో న్యాయమూర్తులుండటం, ప్రత్యామ్నాయ న్యాయవ్యవస్థల గురించి రాజ్యాంగంలో పేర్కొనకపోవడం, న్యాయశాఖ ఎవరికీ జవాబుదారీతనంగా లేకపోవడం వంటివి న్యాయస్థానాల పనితీరుపై ప్రభావితం చేస్తున్నాయి.

- న్యాయవ్యవస్థలో సంస్కరణల కోసం వివిధ లా కమిషన్లు, 2nd ARC సూచనలు, ఆర్థికసంఘం, ఇతర కమిషన్ల సిఫారసుల అమలుపట్ల న్యాయస్థానాలు విముఖత చూపడంతో ప్రజాళన జరగడం లేదు.
- న్యాయ క్రియాశీలత (Judicial Activism)తో న్యాయ, శాసన, కార్యనిర్వహణ శాఖల మధ్య సంక్షోభం ఏర్పడి రాజ్యాంగ సవాలుకు దారితీస్తున్నాయి.
- రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్-130 ప్రకారం సుప్రీంకోర్టు ఢిల్లీలో ఉండాలి. అవసరాన్ని బట్టి రాష్ట్రపతి అనుమతితో దేశంలోని ఇతర ప్రదేశాల్లో కూడా సుప్రీంకోర్టు తన కార్యకలాపాలని నిర్వహించేటట్లుగా ఆదేశాలు జారీ చేయవచ్చని పేర్కొన్నప్పటికీ సుప్రీంకోర్టు సామాన్యడికి అందుబాటులో ఉండేందుకు తన శాఖలను విస్తరించడం పట్ల ఎందుకు విముఖత ప్రదర్శిస్తుంది. ప్రతి వ్యక్తి న్యాయం కోసం ఢిల్లీకి వెళ్లాలంటే ఎంత వ్యవప్రయాసలతో కూడుకున్న విషయమో సుప్రీంకోర్టుకు తెలియిందికాదు.

7. కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలు - రాజ్యాంగ సవాళ్లు

- భారత రాజకీయ వ్యవస్థలో కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలు అత్యంత కీలకమైనవి. కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలు దేశ పాలనలో సుస్థిరత, సమగ్రత, సమైక్యత, ఏకరూప పాలనను పెంపొందిస్తాయి. అందుకే రాజ్యాంగంలో కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలపై సుమారుగా 45 ఆర్టికల్స్ను పొందుపర్చారు.
- మన రాజ్యాంగం పూర్తి సమాఖ్య వ్యవస్థ కాదు పూర్తిస్థాయి ఏకకేంద్రం కాదు. కాబట్టి రాజ్యాంగంలో కేంద్ర, రాష్ట్ర సంబంధాలకు అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలి ఉంటుంది.
- కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య సత్సంబంధాల కోసం అనేక అధ్యయనాలు పొందుపర్చుకున్నప్పటికీ కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య తరుచుగా వివాదాలు చోటుచేసుకుంటున్నాయి. ఇవి రాజ్యాంగ సవాళ్లుగా పరిణమిస్తున్నాయి. కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య వివాదాస్పదమవుతున్న అంశాలను కిందివిధంగా చర్చించవచ్చు.

7.1. కేంద్ర, రాష్ట్రాల పాలనా సంబంధాలు - రాజ్యాంగ సవాళ్లు

- భారత రాజ్యాంగంలో XIవ భాగం రెండో అధ్యాయంలో Article -256 నుంచి Article -263 వరకు కేంద్ర, రాష్ట్ర పాలన, సంబంధాలు పొందుపర్చబడ్డాయి. ఈ పాలన సంబంధాల్లో కూడా కేంద్రం రాష్ట్రాలపై

నియంత్రణను కలిగి ఉండటం కోసం. రాజ్యాంగంలో ఈ నిబంధనలు పొందుపర్చినట్లుగా ఉన్నాయి. రాష్ట్ర పాలన విషయంలో కేంద్ర నియంత్రణను కిందివిధంగా అధ్యయనం చేయవచ్చు.

- Article -356 దుర్వినియోగం: 1977లో జనతా ప్రభుత్వం కాంగ్రెస్ పాలిత రాష్ట్రాల్లో రాష్ట్రపతి పాలనను విధించింది. 1980లో అధికారంలోకి వచ్చిన కాంగ్రెస్, కాంగ్రెసేతర రాష్ట్రాల్లో రాష్ట్రపతి పాలన విధించడం. డాక్టర్ బీఆర్ అంబేద్కర్ Article -356ని మృతపత్రం (Dead Letter)గా పేర్కొన్నారు. ఈ అధికరణని కేంద్ర, రాష్ట్రాలపై అంతిమంగానే ఉపయోగించాలని చెప్పడం జరిగింది. కాని ప్రభుత్వాలు సంకుచిత ధోరణిలో వ్యవహరించే ఈ 356 అధికరణ విరివిగా ఉపయోగిస్తున్నారు.
- గవర్నర్ల నియామకం - తొలగింపు: రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 155 ప్రకారం గవర్నర్ని రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు. Article 156 (1) ప్రకారం గవర్నర్ రాష్ట్రపతి అభీష్టం మేరకు పదవిలో కొనసాగుతాడు. 1989లో వీపీ సింగ్ ప్రభుత్వం కాంగ్రెస్ పాలిత రాష్ట్రాల గవర్నర్లను రాజీనామా సమర్పించాల్సిందిగా ఆదేశించింది. 1991లో పీవీ నర్సింహారావు ప్రభుత్వం వీపీ సింగ్, చంద్రశేఖర్ ప్రభుత్వాలు నియమించిన 14 రాష్ట్రాల గవర్నర్లను తొలగించింది. గవర్నర్లు కొన్ని రాష్ట్రాల్లో విచక్షణాధికారాలు వినియోగించి రాజ్యాంగ సంక్షోభానికి తెర తీస్తున్నారు. ఉదాహరణ: 1984లో ఎస్టీఆర్ కు మెజార్టీ ఉన్నప్పటికీ నాటి గవర్నర్ రామ్ లాల్ ఎస్టీఆర్ ని ముఖ్యమంత్రిగా నియమించలేదు.
- Article -256: రాష్ట్ర కార్యనిర్వహణాధికారం పార్లమెంట్ చట్టాలకు లోబడే ఉండేట్లు చేయడానికి కేంద్రం రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలు జారీ చేయవచ్చు.
- Article - 257(1): కేంద్ర కార్యనిర్వహణకు లోబడే రాష్ట్ర నిర్వహణ ఉండేట్లు చేయడానికి కేంద్రం, రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలు జారీ చేయవచ్చు.
- Article -257(2): జాతీయ ప్రాధాన్యం ఉన్న ప్రసార మార్గాలు, నిర్మాణం, నిర్వహణకు రాష్ట్రాలకు కేంద్రం మార్గదర్శకాలు జారీ చేస్తుంది.
- Article -257(3): రైల్వేల రక్షణకు చర్యలు చేపట్టమని కేంద్రం రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలు జారీ చేస్తుంది.
- Article -339(2): షెడ్యూల్ తెగల పరిరక్షణ కోసం కేంద్రం రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలు జారీ చేస్తుంది.
- Article -350(A): మైనార్టీల పిల్లలకు మాతృభాషలో విద్యను కల్పించమని కేంద్రం రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలను జారీచేస్తుంది.
- Article -351: హిందీ భాషాభివృద్ధికి చర్యలు చేపట్టాలని కేంద్రం రాష్ట్రాలకు మార్గదర్శకాలు జారీచేస్తుంది.

- పై అంశాల ఆధారంగా కేంద్రం జారీచేసిన మార్గదర్శకాలను రాష్ట్రాలు పాటించకపోతే Article -365 ప్రకారం ఆ రాష్ట్రాల్లో కేంద్రం రాష్ట్రపతి పాలన విధించవచ్చు. అఖిల భారత సర్వీసుల (IAS, IPS, IFoS) భర్తీ, నిర్వహణ కేంద్రప్రభుత్వం చేతిలో ఉండటం, రాష్ట్ర పాలనలో కీలకపాత్ర పోషించే అఖిల భారత సర్వీసులు పూర్తిగా కేంద్ర నియంత్రణలో ఉంటాయి. ముఖ్యమంత్రులపై కేంద్రప్రభుత్వం విచారణ సంఘాన్ని ఏర్పాటుచేయవచ్చు.
- Article -201 ప్రకారం ఏదైనా ఒక బిల్లును రాష్ట్రపతి ఆమోదం కోసం గవర్నర్ పంపినప్పుడు రాష్ట్రపతి ఆ బిల్లును అపరిమిత కాలం దగ్గర పెట్టుకోవచ్చు.
- Article -131 ప్రకారం సుప్రీంకోర్టు ప్రారంభ అధికార పరిధి ద్వారా కేంద్ర, రాష్ట్ర అంతరాష్ట్ర విలువలను పరిష్కరిస్తుంది.
- Article -258 ప్రకారం రాష్ట్రపతి కొన్ని విధులను గవర్నర్ కి ART 258(A) ప్రకారం గవర్నర్ కొన్ని విధులను రాష్ట్రపతికి అప్పగించవచ్చు. పైన పేర్కొన్న కేంద్ర, రాష్ట్ర పాలన సంబంధాల్లో రాష్ట్రాల పాత్ర నామమాత్రమేనని స్పష్టమవుతుంది.

7.2. కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసన సంబంధాలు - రాజ్యాంగ సవాళ్లు

- భారత రాజ్యాంగంలో XI భాగంలో Articles 245 - 255 వరకు కేంద్ర, రాష్ట్రాల శాసన సంబంధాలు పొందుపర్చబడ్డాయి. ఈ అధికరణ కేంద్రం రాష్ట్రాలపై ఆధిపత్య ధోరణిని ప్రదర్శించడం కోసమే రాజ్యాంగంలో పొందుపర్చడమైంది. వాటిని కిందివిధంగా పేర్కొనవచ్చు.
- రాష్ట్ర జాబితాపై పార్లమెంట్ చట్టం చేయడం కింది సందర్భాల్లో రాష్ట్ర జాబితాంశాలపై కేంద్రం చట్టం చేస్తుంది.
 1. Article -249 జాతీయ ప్రయోజనాల దృష్ట్యా రాజ్యసభ తీర్మానం చేసినప్పుడు
 2. Article -250 జాతీయ అత్యవసర పరిస్థితి అమల్లో ఉన్నప్పుడు
 3. Article -252 రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ రాష్ట్రాలు రాష్ట్ర జాబితాలపై శాసనాలు చేయమని కోరినప్పుడు
 4. Article -253 : ఏదైనా ఒక అంతర్జాతీయ ఒప్పందాన్ని అమలు చేయడానికి రాష్ట్ర జాబితా అంశాలపై కేంద్రం చట్టం చేయవచ్చు.
 5. Article 356 ప్రకారం రాష్ట్రంలో రాష్ట్రపతి పాలన అమల్లో ఉన్నప్పుడు రాష్ట్ర జాబితా అంశాలపై పార్లమెంట్ చట్టం చేస్తుంది.

- పైన పేర్కొన్న నిబంధనలు సమాఖ్య విధానంలో రాష్ట్రాల హక్కుల్ని కాలరాస్తున్నట్లు ఉన్నాయి. ఈ శాసన పరమైన అంశాలపై తరుచుగా కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య ఉద్రిక్తత చోటు చేసుకుని రాజ్యాంగ సవాళ్లుగా పరిణమిస్తున్నాయి.

7.3. కేంద్ర, రాష్ట్రాల ఆర్థిక సంబంధాలు - రాజ్యాంగ సవాళ్లు

- కేంద్ర, రాష్ట్ర ఆర్థిక సంబంధాల్లో రాజ్యాంగం కేంద్రానికి ఎక్కువ అధికారాలను ఇచ్చింది. ఆర్థికపరమైన, రుణపరమైన, గ్రాంట్స్ మొదలైన అంశాల్లో రాష్ట్రాలు కేంద్రంపై ఆధారపడేలా రాజ్యాంగంలో నిబంధనలు పొందుపర్చారు. ఇవి సమాఖ్య స్ఫూర్తికి విఘాతం కలిగిస్తూ రాజ్యాంగ సంక్షోభానికి దారితీస్తున్నాయి.
- Article- 268 ప్రకారం స్టాంపు డ్యూటీ, ఎక్సైజ్ పన్నులను కేంద్ర ప్రభుత్వం విధించినా రాష్ట్రాలు వసూలు చేసి ఖర్చు చేసుకుంటాయి. ఈ విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వమే రాష్ట్రాలపై ఆధిపత్యం చెలాయిస్తుంది.
- Article -269 ప్రకారం వారసత్వ సుంకాలను కేంద్రం విధించి వసూలు చేసి రాష్ట్రాలకు ఇస్తుంది.
- Article -270 ప్రకారం ఆదాయపన్నును కేంద్రం విధిస్తుంది. కేంద్రమే వసూలు చేసి కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య పంపిణీ చేస్తుంది.
- Article 268 A ప్రకారం సేవల పన్నుని కేంద్రం విధిస్తుంది. కేంద్ర, రాష్ట్రాలు వసూలు చేసి ఖర్చు చేస్తుంది.
- Article 285-I ప్రకారం కేంద్రప్రభుత్వానికి చెందిన ఆస్తులపై రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కాని, మరేదైనా సంస్థ కాని ఎలాంటి పన్ను విధించారు.
- Article 289-II రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తరపున నిర్వహించే ఆర్థిక, వాణిజ్య లావాదేవీలపై రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఉపయోగించిన ఆస్తిపై పన్ను విధించే అధికారం పార్లమెంట్‌కు ఉంది.
- Article -292 భారత ప్రభుత్వ సంఘటిత నిధిని హామీగా పెట్టి కేంద్రప్రభుత్వం అంతర్గత, బహిర్గత రుణాలను పొందవచ్చు. కానీ Article -293 ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు తమ సంఘటిత నిధిని హామీగా పెట్టి అంతర్గత రుణాలు పొందే హక్కు మాత్రమే ఉంటుంది.
- Article -287 ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వం వినియోగించిన విద్యుత్‌పై లేదా కేంద్ర ప్రభుత్వం కొనుగోలు చేసిన విద్యుత్‌పై రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పన్ను విధించరాదు.

- Article -275(I) ప్రకారం కేంద్ర రాష్ట్రాలకు భారత సంఘటిత నిధి నుంచి ఏవైన కొన్ని రాష్ట్రాలకు తగిన ఆర్థికసహాయం అందించడం అవసరమని పార్లమెంట్ భావించినట్లయితే కేంద్రం తన అభీష్టం మేరకు సహాయం గ్రాంట్స్ రూపంలో ఆయా రాష్ట్రాలకు అందజేయవచ్చు.
- Article-282 ప్రకారం ప్రజాప్రయోజనాల దృష్ట్యా కేంద్రం, రాష్ట్రాలకు కొన్ని సహాయక నిధులు ఇవ్వొచ్చు.
- Article-275, 285లో కేంద్రం తమకు ఇష్టమైన రాష్ట్రాలకు తోచిన మొత్తాన్ని అందజేస్తాయి. దీంతో ఇతర రాష్ట్రాలు విస్మయంతో గురవుతాయి.
- ప్రకృతి వైపరీత్యాల సంబంధంగా ఇచ్చే సహాయక నిధులను కేంద్ర ప్రణాళిక నిధులు కల్పిస్తుంది. రాజ్యాంగబద్ధంగా ఏర్పాటుచేసిన ఆర్థిక సంఘంపై రాజ్యాంగేతర శక్తి అయినా ప్రణాళిక సంఘం ఆధిక్యతను కలిగి ఉంది. పై అంశాలను పరిశీలిస్తే రాష్ట్రాలకున్న ఆదాయ వనరులు అతి తక్కువ, అధిక ఆదాయం లభించే ఆదాయ పన్నులాంటి విషయంలో పూర్తిగా కేంద్ర ఆధీనంలో ఉండటం, రుణాలు పొందే విషయంలో రాష్ట్రాలు కేంద్ర దయాదాక్షిణ్యాలపై ఆధారపడాల్సి ఉంది. రాష్ట్రాలపై కేంద్రం పూర్తిస్థాయి ఆర్థిక నియంత్రణ కలిగి ఉంది. ఈ అంశాలు రాష్ట్రాల స్వతంత్రకు విఘాతం కలిగించి రాజ్యాంగ సంక్షోభానికే దారి తీస్తున్నాయి.